

КОДИКОЛОГІЯ ТА КОДИКОГРАФІЯ

УДК 27-874.5:091.14(477.83)"16"

С. А. Волощенко
Український католицький університет,
м. Львів

КРЕХІВСЬКИЙ УСТАВ XVII ст.: КОДИКОЛОГІЧНИЙ ОПИС ПАМ'ЯТКИ

Здійснено спробу реконструкції історії написання та побутування рукописного *Церковного Уставу*, створеного в першій третині XVII ст., який походить із Крехівського Свято-Миколаївського василіанського чоловічого монастиря. Виконано кодикологічний опис пам'ятки, зокрема досліджено її структуру, матеріал та його обсяг, проаналізовано організацію сторінок, тип письма, оздоблення, зміст, описано оправу, покрайні записи та визначено стан збереженості рукописного кодексу.

Ключові слова: Крехів, Церковний Устав, кодикологія.

Важливою складовою у вивченні історії та розвитку кириличної рукописної книги в українських землях, на нашу думку, мають стати дослідження кирилических списків *Церковних Уставів*, що поглиблюють наші знання про засади формування книжкового репертуару церковних книгозбірень богослужбовою літературою, а кодикологічний та джерелознавчий аналіз цих пам'яток дозволить уніфікувати структуру, простежити наповнення рубрик, а також виявити локальні традиції в звершенні богослужінь літургічного року. У нашій статті здійснимо спробу описування *Церковного Уставу* з Крехівського монастиря, при цьому опис складатиметься із зазначення шифру, місця зберігання та написання, назви кодексу, часу створення, мови, матеріалу письма, формату, водяних знаків, обсягу книги, кількості рядків на сторінці, розміру дзеркала запису, міжряддя та шрифтів; відомостей про художнє оформлення, описання змісту книги, фізичного стану збереженості й оправи.

Ключовим аспектом у функціонуванні будь-якої чернечої спільноти є молитва. Отож серед найбільш фіксованих в інвентарних описах як монастирських, так і парафіяльних храмів фігурують *Євангеліє, Апостол, Псалтир, Часослов, Октоїх, Мінеї, Тріоди пісна та цвітна, Служебник*,

Требник, Ірмолой та інші, тобто книги, що мають безпосереднє відношення до богослужіння. Сюди ж слід віднести й *Церковний Устав* (типікон, типік) як твір церковно-дисциплінарного характеру, що безпосередньо не читається під час богослужіння, але регулює його. В *Церковних Уставах* подаються чітко визначені склад, порядок і чин звершення церковного богослужіння добового кола (вечірня, повечір'я, утрєня, часи, літургія), седмичного (*Октоїх*), місячного (*Мінеї*), богослужінь святих Чотиридесятниці (*Триодь пісна*) та П'ятидесятниці (*Триодь цвітна*) [1, 763].

В українських землях спершу використовувався *Студитський Устав* (назва походить від укладача – Феодора Студита (759–826 рр.), що був принесений Феодосієм Печерським в XI ст. і вперше запроваджений у Свято-Успенській Києво-Печерській лаврі. З XVI ст. його витісняє, набираючи масового поширення, так званий *Єрусалимський Устав* [2, 320] (назва походить від місця його первинного укладення Савою Освяченим (439–532 рр.), – у лаврі поблизу Єрусалима). З розвитком церковного богослужіння та літургіки *Устав* доповнювався єрусалимським патріархом Софронієм (бл. 560–638 рр.), Іоанном Дамаскіном (бл. 675 – між 749 і 753 рр.), Козьмою Маюмським (пом. 787 р.) та ін.

У фондах відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України зберігається 19 списків і 1 фрагмент *Церковного Уставу* XVI–XVIII ст. Нашу увагу привернув *Устав*, що походить з Крехівського Свято-Миколаївського чоловічого монастиря, розташованого в с. Крехів Жовківського р-ну Львівської обл. (далі *Крехівський Устав*).

Крехівський Устав поряд з іншими богослужбовими книгами зберігався саме в бібліотеці монастиря, а не в храмі. Ці відомості зафіксовано в кількох інвентарних описах монастирських книг другої третини XVII ст., а також 1739, 1755, 1759, 1766, 1771 рр. [3]. На арк. 1 *Крехівського Уставу* вміщено штамп, овальної форми, синього кольору, з написом: «МОНАСТЫРЬ КРЕХОВСКОЙ С. ВАС.». У 20–30-х роках XX ст. рукописні книги обителі були перенесені до Центрального василіанського архіву та бібліотеки у Львові, про що свідчить штамп, червоного кольору, на арк. 1: «ЦЕНТРАЛЬНИЙ ВАСИЛІАНСЬКИЙ / АРХІВ І БІБЛІОТЕКА / ЛЬВІВ І, ЖОВКІВСЬКА 36». *Крехівський Устав* нетривалий час зберігався в провінційному домі Отців Василіан, – з приходом радянської влади і спробою ліквідації Української Греко-Католицької Церкви, переходом її в підпілля, у 1946 р. книжкові фонди дому були включені до структури Львівської бібліотеки АН УРСР (тепер Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника НАН України). З переданих документів у відділі рукописів було створено фонд 3 «Бібліотека василіан». Нині

на верхній дошці оправи та на корінці міститься суперекслібрис, розміром 25 x 46 мм, із зазначенням шифру книги: «Львівська бібліотека / АН УРСР / ВІДДІЛ РУКОПИСІВ / МВ – 78».

До наукового обігу *Крехівський Устав* залучив І. Мицько: він здійснив першу спробу датування книги та звернув увагу на особливості її оздоблення [4, 107]. Пізніше в своїй розвідці про *Єрусалимські Устави* І. Сус вказувала на особливості змісту та художнього оздоблення досліджуваного кодексу [2, 321, 323].

Оскільки ґрунтовних кодикологічних досліджень *Крехівського Уставу* на сьогодні не оприлюднено, на наш погляд, доцільно буде дослідити історію його побутування, особливості та специфіку структури і змісту тексту пам'ятки тощо.

Рукописна книга, як вже згадувалося вище, зберігається у фонді № 3 «Монастир василіан», № 78 [5].

На каталожній картці зазначено, що книга переписана в 1718 р. Це, на наш погляд, не відповідає ані палеографічним чи філігранологічним, ані архівним даним.

І. Мицько слушно вказує, що *Крехівський Устав* переписаний із першого видання «Уста^а, сирѣ^ч око церковное», виданого в Москві Онисимом Радишевським 25.IV.1610 р., й припускає, що місцем копіювання кодексу був Львів [4, 107].

Устав написаний церковнослов'янською мовою, на ганчір'яному папері, in F° (310 x 195 мм). Папір має філіграні двох типів: 1) голова єдинорога в круглому картуші з написами, под. *Каманін, Вітвіцька, № 1114* (1636 р.) [6]; *Дианова, Костюхина, № 285* (1638 р.) [7]; 2) голова бика в декорованому картуші, под. *Каманін, Вітвіцька, № 1194* (1637 р.) [6].

Блок складається з 97-ми зшитків, їхня нумерація проставлена кирилическими цифрами на першому, а з 13-го зшитка – й на останньому аркуші кожного зшитка, внизу, на зовнішньому березі. У книзі відсутня первинна фоліація. При опрацюванні пам'ятки працівниками відділу рукописів близько середини ХХ ст. було здійснено фоліацію олівцем у правому верхньому куті кожного з аркушів – від 1 до 805 арк. При цьому два аркуші не було пронумеровано, а саме аркуші після арк. 367 та 473, тому фактична кількість їх на сьогодні становить 807 арк. (805 + 1 арк. з № 367а + 1 арк. з № 473а).

На сторінці розміщено по 27 рядків, висота рядкових літер 3 мм, висносних угору 2–3 мм, униз 3–5 мм, міжряддя становить 6 мм, ширина вузьких літер 2–3 мм, широких – 4–7 мм. Розмір дзеркала запису складає 235 x 125 мм.

Книга прикрашена ілюстраціями, заставками, кінцівками, художніми ініціалами та заголовками. В тексті вміщено іконографічну композицію

«Хрест на Голгофі», виконану в двох варіантах: на арк. 69 вона вписана в кибалковий картуш і виконана коричневим атраментом; на арк. 734 така само, лише виконана кіновар'ю та чорнилом. Ця іконографічна композиція, як виявилось, скопійована з друкованого Уставу 1610 р., де вона розміщена на арк. 130 п'ятого рахунку. В *Крехівському Уставі* маємо 6 заставок. На арк. 1, 88, 235 заставки широкі, рослинного типу, з виносними елементами вгору та боки, писані коричневим атраментом; на арк. 282 заставка вузька, плетінчасто-сітчастого типу, з виносними елементами вгору та боки, виконана кіновар'ю та чорнилом; на арк. 321 зв. і 803 зв. заставки плетінчасто-дугастого типу, з виносними елементами вгору та боки, писані кіновар'ю та чорнилом. Особливістю оформлення рукопису є наявність 11-ти дереворитних відбитків з оригінальних друкарських дощок, які були виготовлені для друкування *Львівського Апостола 1574 р.* Ці заставки розміщені в досліджуваному нами кодексі на арк. 367а зв., 407, 450, 473, 499, 519, 554, 582, 612, 651, 734. Кінцівок у *Крехівському Уставі* вісім: на арк. 202, 367а та 805 кінцівки у вигляді руки, яка тримає розквітлу стилізовану квітку, мальовані коричневим атраментом. Від аркуша 805 на сьогодні залишилася тільки верхня частина, проте «тінь» від атраменту кінцівки, розміщеної на цьому аркуші, відбилася на арк. 804 зв. На арк. 234 зв. кінцівка дугоподібного типу, писана коричневим атраментом; на арк. 281 зв. кінцівка у вигляді лику ангела з крилами, виконана чорнилом; на арк. 321 кінцівка рослинного типу, із хрестиками вгорі та знизу, промальована коричневим атраментом; на арк. 406 зв. кінцівка рослинно-геометричного типу, виконана чорнилом; на арк. 802 кінцівка плетінчастого типу, з хрестиками з боків, писана чорнилом. На арк. 803 зв. текст післямови розпочинається художнім ініціалом «О», декорованим рослинним орнаментом заввишки в 5 рядків. Заголовки виписано в 'яззю, кіновар'ю; заголовні літери писані кіновар'ю, а основний текст – чорнилом.

Крехівський Устав, як зазначалося вище, був переписаний із друкованого *Уставу*, виданого в Москві 1610 р., тому його зміст ідентичний друкованому. Однак переписувач не включив до свого рукопису передмови, повчання святих і богоносних отців про типік, перелік глав уставу. Решта ж рубрик відповідає друкованому виданню, основні та додаткові розділи кодексу подаємо нижче.

Частина перша:

«Ус^та^в Ц^рков^н й Сл^{уж}б^е и^ж в^о Іє^рц^лим^е С^вт^ыя лавры пр^па^бнаго и б^гоноснаго отца нше^г савы...»

(арк. 1–80 зв.);

«Маркові глави» (арк. 81–202);

«Сказаніє извѣстно глава^м иже о храмѣ^х стго. или стей...» (арк. 213 зв. – 234 зв.);

- «Місяцеслов» (арк. 235–650 зв.);
 «Тріодь пісна» (арк. 651–733 зв.);
 «Тріодь цвітна» (арк. 734–777 зв.);
 «Піст святих апостолів» (арк. 778–783).

Частина друга:

«Указ о стыхъ великихъ имущи полиелео^с. іли бдѣніе всенощное. иже ввелицей росіи, новы^х чудотворцевъ празднуемы^х» (арк. 202 зв. – 213);

«Ука^з, оставши^м ап^сло^м, іев^гліямъ, не праз^нуемы^м стымъ» (арк. 783–787 зв.);

«Тро^при, въскр^сны, іпакои. и прокимны въскр^сны. на утрени, пре^дев^гліе^м. і иніи прокимны, ап^сломъ въскр^сны. іаллв^гта, іев^глія, на литорія^х, н^лны^х. осми гласо^в» (арк. 787 зв. – 791 зв.);

«Тропарі, іко^чкы, и свѣтилны, дневныя. исказаніе, иже на ли^гргія^х, прокимно^м, і ап^сло^м, іалл^ліуіяр^е^м, іев^галіем, и причастно^м, всея се^дмицы» (арк. 791 зв. – 794 зв.);

«Бгородичны. поемья на и, гласо^в, насл^б, і ннѣ. потро^прѣхъ сты^м. противу, гласа, тро^прю. такожъ і кр^стобогородичны» (арк. 794 зв. – 796);

«Пѣнія тр^очна, на осмь, гласовъ» (арк. 796–798);

«Подобаеъ вѣдати. како должно естъ іерею отпусты творити на кійждо день чре^з всю н^ллю інапра^здники всего лѣта» (арк. 798 зв. – 802);

«Покажчик воскресних евангелій на утрени» (арк. 802 зв. – 803 зв.).

Завершується книга післямовою (арк. 803 зв.–805 зв.). Незаписані аркуші 87 зв., 472–472 зв., 581 зв. і 611 зв.

Рукопис має первинну оправу XVII ст. Вона суцільнокрита, шкіряна з тисненням. Шиття блоку здійснене на 4-х подвійних шнурах. Обріз золочений, із залишками рослинного тиснення. Каптали прості, плетені, з прямим розташуванням стібків, нитками жовтого та червоного кольорів на тканинній смужці, серцевина капталу зі шнура. Корінець глухий, каширований; форзаци приклеїні, з ганчір'яного паперу світлого кольору, подібного до паперу, на якому написано кодекс. Дошки (335 x 210 x 8 мм) із кантами та рантами, поволочені шкірою чорного кольору, оздобленою тисненням. Книга має дві застібки на накладному прободі. Прободі закріплені двома цвяшками діаметром голівки в 2 мм. Ремені шириною 22 мм, із трьох шматків шкіри, прибиті двома цвяшками діаметром голівки в 2 мм.

Оправа оздоблена тисненням золотом на обидвох дошках і блінтовим – на корінці та рантах. Тиснення збереглося частково, але схему його розміщення на дошках видно добре. Вона однакова, різні лише сюжети середників та розміри дзеркал. Центральне дзеркало верхньої дошки (290 x 160 мм) обмежене рамкою, утвореною накаткою № 1, облямованою із зовнішнього боку подвійною лінією дорожника, позаду якого відтиски

трьох рамок, утворених накатками № 2, 3, 1, які облямовані з боків дорожником. У внутрішніх кутах обох дошок відтиснуті сюжетні косинці (кліше № 3 а–г), тло між ними заповнене сюжетними кліше, простір між якими щільно заповнений рослинно-квітчастими басмами. На верхній дошці, в центрі, відтиск з кліше № 1, вище від нього – з кліше № 6, внизу – № 7. У середині центрального дзеркала нижньої дошки (235 x 130 мм) – відтиск з кліше № 2, вгорі від нього з № 4, внизу з № 5. На корінці бинти відтиснуто з боків дорожником і накаткою № 1, які ділять корінець на п'ять проміжків. У проміжках відтиски рослинно-квітчастих басм. Вздовж рантів іде орнаментальна накатка № 3.

Інструменти тиснення:

кліше

кибалкове

1) середник (135 x 85 мм), сюжетний: «Розп'яття з чотирма предстоячими»; в центрі композиції зображено семикінцевий хрест на горі Голгофі з розп'ятим на ньому Ісусом Христом; із долонь Спасителя стікає кров; над великою перекладиною хреста напис: «ΙΣ ΧΣ», а в кутах зображені сонце та місяць; угорі хреста табличка: «INRI». В підніжжі хреста печера з черепом Адама. Під хрестом зображені Богородиця (над головою підпис: «MP ΘV»), Марія Магдалина (зліва) та Іоанн Богослов, Лонгін Сотник зі списом (справа). Над постатями предстоячих з обох боків ангели. Під хрестом, на задньому плані, стіни та куполи Єрусалиму. Увінчана композиція зображенням ангела, крила якого опущені донизу;

2) середник (135 x 85 мм), сюжетний: «Успіння Богородиці»;

3) косинці, сюжетні: «Євангелісти з символами»:

- а) Іоанн Богослов («Σ. ΙΩΑΝ.»); вгорі зліва;
- б) Матфей («ΕΒΑΝΓ. ΜΑΤΘΕΙ»); вгорі справа;
- в) Марк; внизу зліва;
- г) Лука; внизу справа;

овальне

4) середник (38 x 32 мм), сюжетний: «Христос Пантократор»; із боків монограми Спасителя: «ΙC ΧC»;

5) середник (38 x 32 мм), сюжетний: «Богородиця на престолі з Емануїлом»; руки Богородиці підняті догори; з боків монограми Богородиці: «MP ΘV»;

контурне

6) середник (78 x 55 мм), сюжетний: «Христос Спаситель»; Ісус, який благословляє руками, розпростертими в боки;

7) середник (78 x 55 мм), сюжетний: «Воскресіння Господнє»; Христос на гробі, правою рукою благословляє, у лівій тримає знамено перемоги;

штампи

- 1) розета квітчаста, 5-ти пелюсткова;
- 2) розета порожниста;
- 3) квітчастий;

накатка

- 1) поверхничка (4 мм);
- 2) квітчаста (6 мм);
- 3) орнаментальна (5 мм).

Стан збереження кодексу: книга повна; відокремлені від книжкового блоку арк. 12–15, 24–25, 36; незначні втрати частин аркушів (на арк. 805 втрачено 90% паперу), розриви; загальне поверхнєве забруднення, плями від вологи, воску, коричневого атраменту, чорнила, жиру; пропалені дірки; мікологічні пошкодження; покриття оправи має незначні втрати шкіри, наявні розриви в ділянці корінця вгорі та внизу, потертості, лущення (особливо полушені середники на нижній дошці); мікологічні пошкодження; обріз забруднений, затертий; втрачено вільні аркуші форзаців, застібки, реміні (зберігся фрагмент верхнього реміня).

Покрайні записи на форзацах *Крехівського Уставу* мають переважно релігійний зміст. Це, в більшості випадків, – цитати біблійного походження. Встановлено, що три записи – цитати з *Псалтиря*: «Іако Состав мо^и вопреисподни^х земли» (*Псалом 138*); «Ромос моіа од рана бoga Кторы stworzył niebo y ziemi» (*Псалом 120*); «Блажени яже избра и приятъ ихъ» (*Псалом 64*). Рефлексією на послання ап. Павла до римлян вважаємо запис: «Бога Бо^ися царя почита^и и всякоя Власти Не^иризд^р Помощь Моя» (*Римлян, 13*); з *Євангелія* походить наступна цитата: «Блгослове^и Гряды^и воима гдне» (*Матфей, 23: 38*). У книзі також є молитовне звернення до Богородиці, взяте з текстів акафісту: «Приди Дво Напомощь Мно». На форзаці нижньої дошки оправи зафіксовано графічний рисунок чоловічої півфігурної постаті та птиць. Підкресленням вагомості досліджуваного кодексу в свідомості його користувачів вважаємо запис на нижньому березі арк. 1–3: «Сія Книга рекомая, уста^и, которій Приналежи^и Служити По^икля^ивою Сты^х оць, триста, и осмъ надеся^и», і логічним завершенням цього записові, на нашу думку, є фрагмент тексту, виявлений на форзаці верхньої дошки оправи: «Поученіє Сты^х АпСтоль І Сты^х БгоноСны^х оць». На зовнішньому березі арк. 804, коричневим атраментом, вміщено запис відомого львівського дослідника і головного митрополичого бібліотекаря о. Антіна Петрушевича: «1610 напечатано въ Москвѣ А. Петрушевичѣ». На форзацах є й записи із вправ з каліграфії, виконані коричневим атраментом і кіновар'ю, – очевидно монах, читаючи книгу, на вільних аркушах практикувався в письмі.

Про часте користування книгою свідчать пошкодження механічного характеру, зокрема розриви на краях аркушів, плями від крапель воску та забруднені жиром кутики аркушів книжкового блоку.

Підсумовуючи викладене, можемо сказати, що на українських теренах списки *Єрусалимського Уставу* масово поширюються з початку XVI ст. Одним із таких списків був *Крехівський Устав*, переписаний у першій третині XVII ст. Припускаємо, що переписувач міг бути як працівником братського видавництва, кимось з працівників друкарні, так і бути знайомим із братчиками, які, в свою чергу, могли надати дозвіл прикрасити рукописну книгу своїми дереворитними відбитками заставок; але й можливо, що книгу переписав монах Крехівського монастиря. Доведених відомостей про особу переписувача, точний час і місце створення книги на сьогодні не маємо. Кодекс переписаний із першого кириличного друкованого *Уставу*, виданого в Москві Онисимом Радишевським 1610 р. За обсягом рукопис складається з 807 арк. Книга прикрашена ілюстраціями, заставками, кінцівками, оформленням ініціалів та заголовків. *Устав* складається з основних розділів та додаткових, які доповнюють основну частину і слугували допоміжним матеріалом для церковнослужителів при звершенні вечірні, повечір'я, утрени, часів, літургії, читань із Псалтиря, Євангелія, Апостола та ін. Книга має первинну оправу, яку можна датувати першою половиною XVII ст., тобто часом, коли був переписаний сам рукопис. Наявність чималої кількості покрайніх записів і значне забруднення кутиків паперу книжкового блоку свідчать про інтенсивне користування кодексом.

У запропонованому дослідженні ми не ставили за мету здійснення текстологічного аналізу пам'ятки, основна увага була звернена саме на її зовнішнє описування. Сподіваємося, у наступних студіях наявність даного кодикологічного опису дозволить вже більше уваги приділити саме змістові кодексу, наповненню рубрик, змінам чи доповненням норм і приписів стосовно тих чи інших богослужінь літургічного року.

Список використаних джерел

1. Полный церковно-славянский словарь / Григорий Дьяченко, свящ. – Репр. воспроизведение изд. 1900 г. – Москва, 1993. – XXXVIII, 1120 с.
2. Сус І. Єрусалимські церковні устави / Ірина Сус // Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних : матер. міжнар. наук.-практ. конф. 20–21 верес. 1996 р. – Львів, 1999. – С. 319–326.
3. Центральний державний історичний архів України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 539; ф. 684, оп. 1, спр. 2042; спр. 2043; спр. 2044; спр. 2045; спр. 2029.

4. Мицько І. З. Ідеологічна боротьба на Україні в XVII ст. і формування та склад бібліотек / І. З. Мицько // Бібліографічна інформація і сучасність : зб. наук. пр. – К., 1981. – С. 104–111.

5. Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаніка НАН України, відділ рукописів, ф. 3, № 78, 1718 од. зб.

6. Каманін І. Водяні знаки на папері українських документів XVI і XVII вв. (1566–1651) / О. Вітвіцька, І. Каманін. – К., 1923. – 30, 144 с.

7. Водяные знаки рукописей России XVII в.: по материалам Отдела рукописей ГИМ / сост. Т. В. Дианова, Л. М. Костюхина. – М., 1980. – 172, [1] с.

References

1. Diachenko, G. (1993). *Polnyi tserkovno-slavianskii slovar* [Complete Church Slavonic dictionary] (Reprinted edition, Vol. 38). [In Russian].

2. Sus, I. (1999). Yerusalymski tserkovni ustavy [Jerusalem church statutes]. In *Rukopysna ukrainika u fondakh Lvivskoi naukovoï biblioteki im. V. Stefanyka NAN Ukrainy ta problemy stvorennia informatsiinoho banku danykh* [Manuscript Ukrainian Studies in the fonds of V. Stefanyk Lviv Scientific Library of the NAS of Ukraine and the issues of an information data bank creation]: *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference* (pp. 319–326). Lviv. [In Ukrainian].

3. Fond 129, Inventory 1, Unit 539; Fond 684, Inventory 1, Unit 2042, Unit 2043, Unit 2044, Unit 2045 Unit 2029. Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv. [In Ukrainian].

4. Mytsko, I. Z. (1981). Ideolohichna borotba na Ukraini v XVII st. i formuvannia ta sklad bibliotek [Ideological struggle in Ukraine in the 17th century and libraries' formation and composition]. In *Bibliografichna informatsiia i suchasnist: zbirnyk naukovykh prats* [Bibliographic information and modernity: collection of scientific works], pp. 104–111. Kyiv. [In Ukrainian].

3. Fond 3, Unit 78. V. Stefanyk Lviv National Scientific Library of the NAS of Ukraine, Department of Manuscripts. [In Ukrainian].

6. Kamanin, I., Vitvitska, O. (1923). *Vodiani znaky na papery ukrainskykh dokumentiv XVI i XVII vv. (1566–1651)* [Watermarks on the paper of Ukrainian documents of the 16th and 17th centuries (1566–1651)]. Kyiv. [In Ukrainian].

7. Dianova, T. V., Kostiukhina, L. M. (1980). *Vodiane znaki rukopisei Rossii XVII v.: po materialam Otdela rukopisei GIM* [Watermarks of the manuscripts of the 17th century Russia: based on the materials of the Department of Manuscripts of Moscow State Historical Museum]. Moscow. [In Russian].

S. Voloshchenko

Krekhiv Statute of the 17th century: codicological description of the manuscript.

In the article reconstructed is the history of creation and use of hand-written *Ecclesiastical Statute* from Krekhiv (near Lviv) St. Nicolas Basilian monastery, made in the first third of the 17th century. Codicological description of the manuscript is

conducted; its structure, material and size are investigated. Organization of pages, type of writing, styling and content are analyzed. Moreover, the book binding is described, the notes within the manuscript are recorded and integrity of the codex is specified.

Key words: Krekhiv, Ecclesiastical Statute, codicology.

С. А. Волощенко

Креховский Устав XVII в.: кодикологическое описание памятника.

В статье реконструирована история создания и бытования рукописного *Церковного Устава*, изготовленного в первой трети XVII века, из Креховского (близ Львова) Свято-Никольского василианского мужского монастыря. Предложено кодикологическое описание памятника, в частности исследованы структура, материал и объем кодекса, проанализированы организация страниц, тип письма, художественное оформление, состав, описан переплет, поданы записи и определена сохранность рукописной книги.

Ключевые слова: Крехов, Церковный Устав, кодикология.